"Werken aan samenhang"
Jan Peter Balkenende, CDA-congres, 1 november 2003

Het is een regenachtige zaterdagavond..Twee mannen lopen gezamenlijk onder een paraplu door Den Haag. De triestheid van het weer onderstreept hun stemming. Donkere wolken pakken zich letterlijk en figuurlijk samen. Wat ze op dat moment niet weten is dat de twee jaren die zullen volgen op die avond voor hun beiden een avontuur zullen opleveren dat in een jongensboek niet zou misstaan.
*Dat één van beide – bij de KRO nota bene – kreeg voorgehouden symbool te staan voor de meest opmerkelijke herrijzenis na Lazarus gaat misschien te ver, maar toch…*Dames en heren, mag ik van u een hartelijk applaus voor de nieuwe secretaris-generaal van de Navo: Jaap de Hoop Scheffer.
Jaap, het is voor jou de laatste partijraad als Nederlands partijpoliticus, want je krijgt een prachtige internationale functie.

Je hebt de partij geleid in woelige tijden en bent – nog steeds – een fantastische minister van Buza. Maar bovenal, ben je in al die verschillende rollen een goede collega en partijgenoot geweest.

Op jou is de bekende uitspraak van Toon Hermans van toepassing dat we 'samen hebben gelachen en gehuild'.

In je huidige en toekomstige werkkring heb je te maken met heel wat onderwerpen die ons zorgen baren. We maken ons zorgen over Irak, over Israël en de Palesteinen, over tal van plekken in Afrika.

Bij je aantreden als partijleider zei je dat je "gedreven werd door de christen-democratische waarden". Bij de bekendmaking van je NAVO-kandidatuur sprak je ook over het belang van waarden.
We hebben geen gezamenlijke vijand waartégen we strijden, maar een gezamenlijk belang waarvóór we strijden. Vrijheid, democratie, gerechtigheid, respect. Het is ook een belangrijk element in mijn bezoeken aan de nieuwe lidstaten. Ook Europa moet een waardengemeenschap zijn.
Internationaal is het niet anders dan nationaal. Het gaat om de samenhang. In de wereld en in Nederland.

2002
Oktober 2001 was het begin van een onrustige periode in de Nederlandse politiek. De najaarspartijraad van 2001 stond in het teken van de crisis in onze partij. De najaarspartijraad van 2002 volgde kort op de kabinetscrisis in het vorige kabinet.
De najaarspartijraad van 2003 laat gelukkig een ander beeld zien. Er zit een stabiel kabinet en de partij draait op volle toeren. Er is volop inhoudelijke discussie en de zalen zijn goed gevuld.

Hulde ook aan de partij-organisatie voor al die initiatieven: de Fonteinavonden, de discussies over actueel beleid, het nieuwe visie-document.
Dank aan al die hardwerkende vrijwilligers die in goede en slechte tijden de partij zijn trouw gebleven.

De rust is weergekeerd in partij en kabinet. Maar dat betekent niet dat we rustigjes aan kunnen doen. We moeten keihard aan het werk.
Veel aandacht vraagt daarbij het economische herstel. En de nieuwste Europese cijfers bevestigen de noodzaak daartoe. Dat moet dus anders.
Maar ik wil nadrukkelijk verder kijken dan alleen die opdracht.

De samenleving is allesbehalve op orde. Daar is de samenhang soms ver te zoeken. Naast de sterke economie en de slagvaardige overheid is 'meer samenhang in de samenleving' de derde doelstelling van dit kabinet.
Het feit dat het CDA weer regeert zal ook zeker op dit onderwerp zichtbaar moeten worden gemaakt.

Partij van de samenleving

Het CDA is en wil immers de partij van de samenleving zijn. Verbonden door onze gezamenlijke inspiratie vormen we een dwarsdoorsnede uit de Nederlands bevolking.
Een echte volkspartij. Een partij waarin de gevoelde problemen in de samenleving dan ook echt zichtbaar worden. Of dat nu de zorgen van ouderen, mensen met een uitkering of zieken en gehandicapten zijn. Het CDA heeft vaak meer leden die dat betreft dan de andere partijen. Daarmee kan intern al de spiegel worden voorgehouden. Het biedt ook de kans om tal van misverstanden over welke maatregel wie nu precies treft uit de weg te ruimen, ook dat blijkt uit vele telefoontjes van ouderen.
We hebben als kabinet – en zeker de CDA-ers daarin - de opdracht om duidelijk te maken waarom we doen wat we doen.

Dat we ook ondanks de economische tegenwind de CDA-visie, waaraan we zo hard hebben gewerkt in de afgelopen jaren, concreet proberen te vertalen in beleid. Onze visie op verantwoordelijkheid is geen mooie verpakking voor bezuinigingen maar broodnodig om onze samenleving naar de toekomst toe houdbaar en leefbaar te houden.

Als de overheid geen verantwoordelijkheden wil loslaten in de zorg en het onderwijs, dan kunnen we er nog zoveel geld in stoppen, maar dan zullen de problemen niet worden opgelost. De andere kant van ons verhaal is de afgelopen jaren steeds geweest dat de overheid op een aantal terreinen teveel de teugels heeft laten vieren. Bij veiligheid en integratie moet de overheid haar verantwoordelijkheid juist meer waarmaken.

Integratie

Zo ook hier vandaag op de partijraad: de deelsessies over integratie. Wanneer we het hebben over 'de samenhang in de samenleving' een grote, zo niet: de grootste, uitdaging.

We hebben het in de campagne van 2002 gedurfd om de kat de bel aan te binden met een heldere stellingname over de multiculturele samenleving.
Het onderwerp staat prominent op de agenda en tal van taboes zijn inmiddels doorbroken. Plannen als inburgering in het land van herkomst waar Jaap de Hoop Scheffer indertijd fors op werd aangevallen zijn gemeengoed geworden. En dat is goed. Kiezen voor Nederland mag geen vrijblijvende keuze zijn.
De eenheid in verscheidenheid is het kostbaarste wat we hebben. Die eenheid mogen we nooit in gevaar laten komen. Nederlandse taal en waarden en normen vormen de kern van die eenheid.

Echter, de titel van de CDA-notitie over veiligheid uit 1998 is ook hier van toepassing: “Kansen bieden en grenzen stellen”.
We willen niet alleen blussen, maar nadrukkelijk ook voorkomen. Kansen bieden aan jonge mensen, in opvoeding en opvoeding.

Evenwicht

Juist dat evenwicht vraagt ook om zorgvuldigheid. Een harde aanpak alleen is niet voldoende om te werken aan samenhang.
Dat criminele Marokkanen keihard moeten worden aangepakt, wil niet zeggen dat iedere Marokkaan een crimineel is.
Dat sommige moskeeën zich inlaten met fundamentalistische activiteiten, wil niet zeggen dat iedere moskee een terroristisch bolwerk is.
Dat nog teveel islamitische scholen niet bijdragen aan integratie, wil niet zeggen dat ze allemaal maar moeten worden verboden.
Het gaat er om streng, maar ook rechtvaardig te zijn.
Dat we de ogen hebben geopend voor wat er mis gaat met integratie, mag er niet toe leiden dat we nu blind worden voor wat er goed gaat.
Wie volwaardig meedraait in onze maatschappij, hoort er ook zonder voorbehoud bij. Ongeacht afkomst of religie.
De jonge Marokkanen waar de meeste overlast van is zijn geen godsdienstfanaten, maar gewoon jongeren die voor galg en rad zijn opgegroeid.
Het probleem van delen van de tweede en derde generatie is te lang onderschat. Sommigen dachten dat het integratieprobleem zich in de loop van de tijd vanzelf zou oplossen.
En wij als CDA hebben te lang gedacht dat een stevige eigen zuil de beste garantie was voor integratie.
Er is echter een belangrijk verschil tussen de katholieke of protestantse zuil van vroeger. Er is veel minder diversiteit in inkomen en opleiding, en bovendien zijn er in de islamitische zuil subzuilen qua land van herkomst. De zuil wordt dan een gevangenis van achterstand.
Is de oplossing dan het verbieden van eigen scholen of godsdienstbeleving?
Nee, want dan gaan we een belangrijke waarde van de Nederlandse samenleving – vrijheid van godsdienst en onderwijs - aanpassen om integratie mogelijk te maken. Terwijl het de inzet moet zijn om te komen tot integratie via aanpassing aan die gedeelde Nederlandse waarden.

Beter is het om de problemen gericht en waar nodig stevig aan te pakken.
We betalen nu gewoon de prijs voor het feit dat we het te lang op zijn beloop hebben gelaten.

‘Maatschappelijke opvoeding’

Iedereen loopt nu weg met het succes van Den Engh en de Glenn Mills-scholen. Ik denk: waren we maar wat minder kritisch geweest toen Lubbers de ‘opvoedkampen’ voorstelde. In datzelfde verband past de discussie over de maatschappelijke dienstplicht die Brinkman indertijd begon toen de militaire dienstplicht werd afgeschaft.

Met het idee van de maatschappelijke stage proberen we de discussie daarover nu gelukkig ook weer op te pakken.
In die lijn moeten we verder denken. Zeker nu we weer te maken krijgen met grote groepen jongeren die werkloos zijn en nog steeds te grote aantallen dropouts op de scholen.

Het probleem bij de wortel aanpakken. Meer betrokkenheid van jongeren bij de samenleving en hun eigen toekomst. Daar gaat het om.

Gezin en familie

Wat daar aan vooraf gaat weten we natuurlijk ook precies. En ook dat mag gelukkig weer gezegd worden: opvoeding. Een goed gezins- en familiebeleid is broodnodig.
Daar past ook onze visie op inkomensbeleid bij. Dat Is geen bevoordelen van bepaalde groepen, maar recht doen aan draagkracht.
Een alleenstaande heeft ook voordeel van het feit dat hij niet meer dan een bepaald percentage van zijn inkomen hoeft te betalen aan de kosten van wonen en zorg.

Sociaal beleid en samenhang in de samenleving gaan hand in hand. Ook dat besef vraagt om een nieuwe aanpak.

Oranje

Sprekend over samenhang en familiebeleid worden gedachten ook bepaald bij Koninklijke Familie. Ook voor hen geldt dat de afgelopen twee jaar uitermate bewogen zijn geweest. Lief en leed hebben elkaar ook daar afgewisseld.
De incidenten van de afgelopen tijd doen echter niets af aan het feit dat het Koninklijk Huis een belangrijke samenbindende rol speelt in de Nederlandse samenleving.Oranje is Nederland en Nederland is Oranje.

Hare Majesteit de Koningin is – wat er ook gebeurde – verschenen op de plekken waar mensen haar verwachten.
Ik heb daar groot respect voor en ik weet dat héél veel mensen in Nederland dat gevoel delen.

We leven mee met het Kroonprinselijk paar dat uit mag kijken naar de geboorte van zijn eerste kind.
We missen de aanwezigheid van prinses Juliana die met haar warmte nog steeds een belangrijke plek in veel van onze harten heeft.

En we hopen voor de hele familie dat ook daar – na alle ontwikkelingen – een periode van rust aanbreekt.

Slot

Beste CDA-ers,
Nederland is een land om trots op te zijn Een welvarend land, maar bovenal ook een sociaal en tolerant land. Het mag geen passief, vrijblijvend en onrustig land worden. Daar ligt voor ons een schone taak. We moeten werken aan samenhang. Met de creativiteit van onze historische strijd tegen het water.
En met onze saamhorigheid van de Wederopbouw.

De toekomst geven we samen vorm. Met eigen verantwoordelijkheid voor wie dat kan, en zorg voor wie dat nodig heeft.
Daar staan we voor.